

..... [p1].....

Haarlem 18 Meert 1882

Eerweerde en hoog geachte Heer en Vriend!

'T is mij een eere dat ik U dezen laatsten, schoonen naam geven durf. Durf en mag, wijl Gij zelve mij alzoo voorgaat. Eerweerde Vriend! dus - Ik breng U bij dezen mijnen herteliksten dank voor uwen laatsten brief en voor uwe [briefkaart]¹ waarin ik zoo uitgebreiden antwoord mocht vinden op mijne vragen² aangaande 't vlaamsche oorijzer³ Alles wat Ge mij daarvan mededeelt, is voor mij in hooge mate belangrijk. Ik ben zelden weer verwonderd geweest dan juist nu bij 't lezen van uwe beschrijving van den ouden hoofdtooi der vlaamsche vrouwen. Dat had ik nooit kunnen denken dat in Vlaanderen het oorijzer, dat typische kenmerk van oud-germaanschen, van oud-frieschen volksaard, nog tot op d'helft dezer eeu in stand gebleven was.

De metalen beugel die van oor tot oor rondom het achterhoofd der vrou sluit, en die aan d'uiteinden voorzien is van gouden knoppen die ter weerszijden van d'oogen der vrou uit haar kanten muts te voorschijn komen, is inderdaad niets anders dan het oude oorijzer, in typischen, ouden form. Merkweldig dat de vlaamsche vrouwen aan

..... [p2].....

dien beugel niet den naam van oorijzer geven. Intusschen - in Zeeland (dat is op de zeeuwsche eilanden) waar alle boerinnen eveneens zulke smalle hoofdbeugeltjes onder hare mutsen dragen, is evenwel de naam oorijzer ook niet in gebruik. Die naam gaat in Holland niet verder zuidwaarts dan de Maas, ofschoon de zaak in geheel 't Overmaassche land in volle gebruik is. Wat Gij de priem noemt, namelijk niet het oorijzer, maar de smalle gouden halve beugel, die dwars over 't voorhoofd loopt (links bij de maagden, rechts bij de vrouwen in Noord-Holland), heet in Friesland en Holland de naald, voornaald, voorhaarnaald, pootheerneeld (zie bl. 21, regel drie

.....

- 1 Beide zijn niet aanwezig in het Guido Gezellearchief in Brugge.
- 2 In zijn [vorige brief \(08/03/1882, Haarlem\)](#) vroeg Winkler aan Gezelle om de oorijzers te beschrijven die hij als kind gezien had bij Brugse vrouwen in Sint-Kruis ([brief van Guido Gezelle aan Johan Winkler, 07/03/1882, Kortrijk](#)).
- 3 Onderdeel van de vrouwelijke hoofdtooi in de noordelijke provincies van Nederland en Zeeland. Oorspronkelijk werd deze metalen beugel voor rond het hoofd gebruikt om mutsen of haar op de plaats te houden, maar uiteindelijk groeide het uit tot pronkstuk. Het kreeg de naam 'oorijzer' doordat het vaak enkel zichtbaar was ter hoogte van de oren. In de 19e eeuw was het oorijzer een kenmerkend onderdeel van de Friese streekdracht. Ook in Vlaanderen werden oorijzers gedragen, doch bescheidener, waaronder in Brugge, waar Gezelle ze opmerkte.

van beneden, van mijn opstel: "de kleederdracht der Friesinnen."⁴). Maar in Zeeland heet deze priem of naald, de plate (met blatende a⁵). Alzoo naald in Friesland en Holland = plate in Zeeland = priem in Vlaanderen. Oorijzer en priem moeten niet verward worden. Wijl in Zeeland en in 't overmaasche Holland de smalle oorijzerbeugel, even als in Vlaanderen, in den onderrand van de ondermuts vastgenaaid wordt, en dus niet in 't oog blinkt, gelijk de hollandsche en friesche oorijzers wel doen, zoo is de naam daarvan verloren gegaan. De knoppen of stukken van goud, aan d'uiteinden van den beugel, die vrijelik buiten de muts uitsteken, loopen echter wel in 't oog, en dus is de naam daarvan in Zeeland op den geheelen beugel, op het geheel oorijzer overgegaan: pars pro toto. Men zegt in Zeeland, althans op 't eiland Zuid-Beveland: "stikken" in plaats van oorijzer. "Wat stae-je die stikken goed!" b.v. - Denkeliik is het in Vlaanderen ook zóó.

Een klein rond, zwart zijden mutske, rondom glad om 't hoofd sluitende, zonder eenigen tip, dat heet nu in Friesland een tipmuts. Zulc een vlaamsche tipmuts

..... [p3] .....

als Gij mij nu beschrijft, is in geheel Friesland en Holland onbekend. De kanten floddermuts, over 't oorijzer heen, vervangt hier de plaats van de vlaamsche tipmuts. Lijkwel en is 't onderscheid tusschen de [vlaamsche] [tipmuts] en de [friesche] [floddermuts] niet zoo groot als het schijnt. Als de [vlaamsche] tipmuts achterste voor op het hoofd word[t] gezet, verkeerd, met de tip achter in den nek der vrou afhangende, dan moet zij de grootste overeenkomst met de [friesche] [floddermuts] vertoonen.

Ik kan U niet genoeg zeggen hoe grooteliks ik verrast ben geweest over alles wat Ge mij aangaande deze zake gemeld hebt. Ik had mij namelik de vlaamsche vrouwen als zoo gantsch en gaar⁶ verfranscht voorgesteld, dat er onder haar geen sprake meer was van een volkseigene kleederdracht, maar dat allen met iver "la mode de

.....

4 J. Winkler, Eenige bijzonderheden aangaande de kleederdracht der Friesinnen. In: De Vrije Fries: (1881) p. 21-22. De passage waar hiernaar verwezen wordt handelde over vrouwen in Koblenz, Duitsland, die nog dergelijke 'pootheerneelden' droegen. Winkler verduidelijkt zelf nog in een voetnoot: "Pootheerneeld, noordhollandsche uitspraak voor poorthaarnaald. Dit woord poot of poort is oorspronkelijk het oudfriesche woord porta, voorhoofd, en is in dien zin nog heden in sommige noord-hollandsche dorpen, o.a. te Andijk, bij Enkhuizen, in gebruik. Zonderling genoeg, omdat het juist tusschen Flie en Lauers reeds uitgestorven is. Maar in 't begin dezer eeuw had in den tongval der stad Workum, potte of porte nog de beteekenis van voorhoofd." De overdruk van dit opstel is nu nog aanwezig in Gezelles handbibliotheek in het Guido Gezellearchief van de Openbare Bibliotheek Brugge (GGB 1059).

5 Klank die zich situeert tussen de 'a' en de 'e'.

6 helemaal, totaal

Paris" volgden. Nu ik weet, dat ze nog voor een halve eeu en korter, misschien hier en daar nog wel heden ten dage zulk een eerbare en degelijke, schoone en eigene kleederdracht hadden en in eere hielden, zijn ze zeer in mijne achting gerezen. En dan oorijzers in Vlaanderen! Wie had dat hier ooit kunnen denken. Onbekend maakt onbemind, zegt ons spreekwoord. Het vlaamsche volk, zoo als ik het nu meer en meer door U en andere degelijke, achtbare mannen leer kennen, acht ik hoe langer hoe meer. Het is jammer dat het eigenlijke volk in Noord- en Zuid-Nederland (de voornamen en grooten der wereld meen ik niet) over en weêr zoo weinig met elkander bekend is. Uit nadere bekendheid moet zonder twijfel nadere en meerdere waardeering volgen. Ik zelve ben een voorbeeld van d'onachtzaamheid die Vlamingen en Brabanders aan den eenen, Friesen en Hollanders aan den anderen kant elkander toedragen. Want ik heb zeer veel gereisd, in alle landen

..... [p4] .....

bijna van 't beschaafde Europa en heb zeer vele steden bezocht, van Italiën tot Denemarken, en ook in Asien en Afrika. Wel driemaal ben ik heen en terug geweest naar Oost-Indien, als scheepsdoctor⁷ Maar in Vlaanderen en heb ik nog geen voet gezet; van Belgenland en ken ik maar Antwerpen en Brussel, Luik en Namen. Intusschen, ik wil die schade inhalen. Gent en Brugge en Duinkerken, en 't land daar omheen wil ik leeren kennen. Mijn herte trekt me over de Schelde. Maar wanneer zal dat zijn? Ik weet het nog niet, dit jaar denkelijk nog niet.

Uw antwoord op mijne mededeeling⁸ dat ik een geus⁹ ben met hart en ziel, deed mij deugd. Ach! er zijn zoo vele schotjes tusschen menschen en menschen; ik mag die zoo geerne omtrappen, of anders er over heen den man aan den anderen kant vriendelijk groeten en den vriendenhand bieden. Maar 'k hield het voor mijn plicht U te waarschuwen, wie de man was dien Gij "vriend" noemde. Intusschen, Gij moet U ook geen verkeerde voorstelling maken. Het schijnt, te oordeelen naar alles wat ik er van in de nieuwstijdingen leze, dat gijlieden er in Vlaanderen een feller soort geuzen op na houdt, dan wij hier zijn. Wij en kennen hier niet zoo fellen haat, zoo scherpen strijd. Neen - maar de vrijheid die we voor ons zelven eischen, eischen en nemen, die gunnen, ja gunnen en geven wij ook geerne aan onze tegenpartij. En anders en waren wij geen rechte vrijzinnigen, maar beroerders van den

.....

7 Winklers reizen naar Java als scheepsdokter dateren van het begin van de jaren 1860, na de oproep van de Nederlandse regering om burgerdokters tijdelijk hun troepen naar Oost-Indië te laten begeleiden.

8 In zijn [vorige brief \(08/03/1882, Haarlem\)](#) liet Winkler aan Gezelle weten dat hij een "volbloed-Geus" was.

9 'Geus' werd in de Lage Landen gebruikt als spotnaam voor een protestants persoon. De naam ontstond in de 16e eeuw en is afgeleid van het Franse scheldwoord 'gueux' (armoedzaaiers, bedelaars) dat in die periode gebruikt werd om niet-Spaansgezinden aan te duiden. De niet-Spaansgezinden hebben zich het woord vervolgens toegeëigend en geherinterpreteerd als erenaam ('geuzennaam') voor het verzet tegen de Katholieke Spanjaarden.

gemeenen vrede des vaderlands. Ik ben uw vijand niet, eerweerde! Uw tegenstander wel in 't godsdienstige¹⁰ en staatkundige; en een eerlike tegenstander, hoop ik. En is U een eerliken tegenstander niet liever dan een valschen vriend? Maar wij zullen vrienden zijn, en niet gedenken wat ons scheidt, wel wat ons vereent! - Zoo zij't. -

..... [p5].....

..... p2.....

Om nu nog eens op d'oorijzers terug te komen. Alles wat Gij aangaande deze zake nog later zoudt kunnen te weten komen, verzoek ik U mij te willen meêdeelen, bij gelegenheid. Al is 't nog zoo gering, voor mij heeft het groote weerde. Als Gij weer eens te midden uwer verwantschap zult zijn tot Brugge, dan gedenk mijner weetgierigheid nog eens, en zie eens rond of men nog heden ten dage in 't Brugsche Vrije¹¹ oorijzers en priemen draagt. En moet ik die mededeeling in uwen brief alzo opvatten, dat men ook nog in 't Land van Waes¹² oorijzers draagt? -

Te oordeelen naar de bereidwilligheid waarmede Gij mijne vragen beantwoord hebt, meen ik te mogen vooronderstellen dat die oorijzer-kwestie U zelven ook niet ten eenenmale onverschillig is. Daarom, en dewijl ik geene overdrukken meer heb van het opstel¹³ dat ik eens over het oorijzer schreef, en U die aan te bieden - daarom wil ik U in deze week een jaargang zenden van het tijdschrift waarin dat opstel een plaats vond. Namelijk te leen, mijn vriend! ter lezing. Na verloop van zes weken, of eer, zal ik het weer van U terug verwachten. Ik hoop dat U dit genoeg mag doen, en dat Gij door de lezing van mijn opstel, te meer overtuigd zult worden van de belangrijkheid dezer oorijzer-kwestie. Hoe na, na verwant, hoe geheel één, oorspronkelijk, is toch het vlaamsche, hollandsche en friesche volk. Hoe is het toch te verklaren dat wij in één hoofdpunt (althans de lieden beschouwen het als een hoofdpunt) zoo grooteliks verschillen?

Ongetwijfeld is het landvolk rondom Brugge van frieschen, zoo niet van zuiveren, dan toch van ge-

..... [p6].....

.....
10 Gezelle was katholiek.

11 Het Brugse Vrije was de grootste kasselrij of het burggraafschap van het graafschap Vlaanderen en omvatte de streek rond Brugge (niet de stad zelf), begrensd door de Noordzee, de Westerschelde en de IJzer.

12 Het Land van Waas of Waasland is een streek in het noordoosten van de huidige provincie Oost-Vlaanderen.

13 J. Winkler, Het oorijzer. In: De oude tijd: (1871), p.139-148. In dit opstel gaf Winkler aan niet zeker te weten of het oorijzer ook in Vlaanderen werd gedragen, maar hij achtte dit wel mogelijk op basis van de algemene vaststelling dat bewoners van de Vlaamse zeekust wel vaker uiterlijke kenmerken vertonen van hun (gemengd) Friese afkomst.

mengd frieschen stam. Dat blijkt me ook uit uwe mededeeling aangaande juk en emmers der brugsche melkmeiskes. Dat is ook rein friesch model en typisch [*friesch*] tevens. Juist zoo geschiedt het in Holland en vooral in Friesland. Maar in Gelderland en Brabant waar het volk van frankischen en saksischen stam is, brengt men de melk in groote koperen kannen, op een ezelwagentje geplaatst, ter markt. Ook aan dat onderscheid, even als aan zoo vele anderen, erkent men of het volk frankisch, saksisch of friesch is. Ge zijt Gij een scherpe opmerker, dat U deze bizonderheid ook niet ontgaan is. - Klinkt U 't woord oorijzer zoo moeilijk om uit spreken? De Hollanders zeggen oor-eizer, maar wij Friesen oor-izer (de i van ici), zonder eenig bezwaar. Maar 't tongluie volk maakt het zich toch wat gemakkeliker en spreekt van iisder; ooriisder, wafeliisder, enz.

Vriendeliken dank voor uw nummer van Loquela¹⁴ dat al weer recht belangrijk is, en door mij met groote erkentelijkheid voor uwen stalen iver en groote geleerdheid gelezen is. Uitpurremen¹⁵ is hier in Noord-[*Nederland*] zeer algemeen in de volkstaal als uitpurlen in gebruik. Is dit purlen niet oorspronkelijk een met borrelen dat in onze volkstaal als burrelen, burlen luidt?

Februari heet in 't friesch Selle, Selle-moanne; en sille is in 't friesch wat drompel, drempel, dorpel in 't hollandsch is. 'T is het hoogduitsche Schwelle en tevens 't zelfde woord als de naam der (friso-saksische) stad Zwolle. Ons friesche volk meent dat Februari Selle heet, omdat men als dan als 't ware aan de drempel (sille) van 't voorjaar staat.

Voor ditmaal genoeg! en misschien reeds te veel naar uwen smaak.

Zij mij dus herteliken gegroet.

In trouwe Uw vriend

Johan Winkler.

.....

14 Loquela: 1 (Lente 1882) 11

15 Het woord 'uitpurremen' werd door Gezelle beschreven in het artikel Zantekoorn in: Loquela: 1 (Lente 1882) 11, p.84. Het betekent "Porrewijs, bubbelwijs uitkomen".

Briefbeschrijving

Verzender	Winkler, Johan
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	18/03/1882
Verzendingsplaats	Haarlem
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Gepubliceerd in	De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Johan Winkler. Deel 1: Inleiding en brieven (1881-1883) / door Dries Gevaert. - Gent : onuitgegeven licentieverhandeling, (academiejaar 1983-1984), p.51

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	1 enkel vel; 1 dubbel vel, 206 mm x 131 mm papier, wit papiersoort: 6 zijden beschreven, inkt
Staat	volledig
Toevoegingen	op zijde 1 links in de bovenrand: Aan G. Gezelle (inkt, hand P.A.)

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	5236
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.11538

Inhoud

Incipit	'T is my een eere dat ik U dezen
Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	18/03/1882, Haarlem, Johan Winkler aan [Guido Gezelle]
Editeur	Sofie Meneve; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2023
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.

Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .
Citeren	Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
